

İKİ KARDEŞ, BİR ÖYKÜ

Dr. Erhan Gürsel ERSOY

Kardeş kaybı, kabullenilmesi çok zor bir kayıp. Üstelik bu, arada yaş farkının azlığı nedeniyle neredeyse ikizler gibi büyümüş, sadece çocukluk çağlarının oyun arkadaşlığıyla kalmayıp gençlik çağının serüvenci arayışlarının hoş bir tesadüfî olarak dağlarda aynı ipe bağlanmış, yine “kaderin bir cilvesi” olarak ilgi alanlarının örtüşmesiyle meslektaş olmuş, antropolog kardeşlerden birinin kaybı olunca tam anlamıyla tarihin sonu oldu benim için.

Ayhan (solda) ve Erhan Ersoy (sağda)

Tarihimizi, mesleki seçimlerimizi ve bugünlere geliş sürecimizi kaleme almayı tercih edişim, salt özgül tarihimizle sınırlı kalmayıp bir dönemin toplumsal dinamiklerine ayna tutmayı da amaçlıyor. Yoksa yarım yüzyıllık

kişisel hayat hikâyemizin öyle çok özel bir yanı yok. Hemen birçok orta sınıf kentli ailesi için aşına sayılabilecek birçok parametrenin izdüşümleri var bu tarihte. Örneğin şu çok önemli bir parametredir: 1960'larda başlayan bu hayat serüveninin önemli bir bölümünün yaşanan toplumsal ve siyasal çalkantılar nedeniyle bizim kuşağımızdan insanlar açısından bir hayli travmatik olduğu... Özellikle 1970'lerin oldukça politik ve bir o kadar da kaotik ortamının ardından gelen "80 darbesi"yle birlikte, kişisel gelişmemizi besleyecek fikri ve ideolojik tercihlerimizi özgürce dile getirerek paylaştığımız bir ortamdan asla söz edilemezdi. Dolayısıyla erken gençlik çağlarımız ve üniversitede öğrenim gördüğümüz yıllar, maalesef derin bunalım yıllarıdır. Üniversite öncesinde, facia kabilinden otoriter ama niteliksiz, köreltici ve dogmatik bir eğitim sisteminden travmalarla çıkmış olmayı da buna ilave ederseniz, bizim kuşağın hali pür meali iyice ortaya çıkar. Söz konusu olan salt siyasal çalkantılarla kalmayıp ciddi bir ekonomik buhranla da kendini gösteren uzun bir belirsizlik dönemidir. Ve dahası, böylesi bir ortamda, hazırlıksız, desteksiz ve de donanımsız bir şekilde hayata tutunma çabasındaki iki insanın (yani ebeveynlerimizin), beş çocuklu bir aile teşekkür ettiği gerçeğini de teslim edersek, benim kuşağımdan insanların çoğunlukla neden henüz erken sayılabilecek yaşlarda yorgun ve bezgin düştüğü anlaşılır. Bu yorgunluğa rağmen hiç pişman olmadığımız aynı bilim alanı ve mesleki tercihimiz sayesinde, kader birlikteliği de yaptığım kardeşim Ayhan'ın anısına hürmeten bu serüveni aktarmak istedim okurlara. Ona arkadaşları arasında "Discovery Ayhan" lakabının takılmasından çok önceleri doğa, tarih ve coğrafya belgesellerine tutkun kardeşlerdik ikimiz de. Bilim alanı tercihlerimizi tüm olumsuz tepkilere rağmen, hâkim toplumsal ideale inat antropolojiden yana yapmamız da tamamen bir tesadüf sayılmazdı bu yüzden.

Mübadeleyle Anadolu'ya gelmiş, yitik ilk kuşağın ardından kırdan kente yerleşerek tutunmaya çalışan ikinci kuşağı teşkil ediyordu annem ve babam. 1950'lerin başlarında İstanbul'dan sonra babamın işi gereği başkent Ankara'ya gelinerek, Etlik'te ikamet edilir önce. Ailenin en büyük oğlu olarak dededen miras elma bahçeleri dışında eski bir Rum evi kalmıştır babamın eline, Niğde'de. İstanbul Teknik Üniversitesi'nden Jeofizik mühendisi diploması sahibi, yüksek tahsilli biri olarak hemen kamu sektöründe (DSİ) iş bularak, yine fazla uzaklardan olmayan başka bir mübadil sülaleden gelen annemle evlenir. Evlilik ve memuriyetle (düzenli maaşıyla) gelen görece "konforlu" kent hayatının çekiciliği, köyün ve köylülüğün küçümsendiği "şehirlilik" kompleksiyle de örtüşmeye başlar o yıllarda. Bu nedenle ara sıra okulların tatile girdiği yaz aylarında, o zamanlar hala sağ olan babaannemin hatırına, bir aylığına gidilir babamın köyüne. Yeni yükselen kentli tatil anla-

yışı (modası) doğrultusunda yaz aylarında deniz kıyısındaki kamplara gitme zamanlarıdır artık. Babaannemin vefatından sonra, önce elma bahçelerini son olarak da eski Rum evini satan babam, artık tamamen koparır köyle, toprağıyla olan bağıını. Artık memuriyetten başka güvencesi olmayan; köyünden koptuğu için akraba dayanışmasından da büyük ölçüde mahrum, beş çocuklu bir aile babasıdır. Lakin başlarda memuriyetin sağladığı görelî güvenceli ve konforlu kent hayatı, özellikle 1970'lerin ortalarında ağırlaşan ekonomik kriz ortamının da etkisiyle yerini sürekli bir geçim güçlüğüne terk eder. Biz çocuklar büyüdükçe bu güçlük daha da belirgin hale gelir. Neyse ki eğitim masrafsız değilse de hala parasızdır ve bu sayede bütün dar ve orta gelirli aile çocukları o yıllarda yükseköğrenim hayalleri kurabilirler. Velhasıl bir şekilde bizim ailemizde de bütün kardeşler liseden mezun olup 70'lerin sonlarına kadar en büyükten küçüğümüze yani Ayhan'a varıncaya kadar sırasıyla üniversite tercihlerimizi belirleme aşamasından geçeriz. Üniversite demek ise, iş meslek, gelecek demektir o zamanlar, bugün olduğundan daha da fazla manasıyla üstelik...

İş, meslek sahibi olmak ise, bizimki gibi yeni kentlileşen ve topraktan koptuğu için tutunum zaafı olan ve geçim güçlüğü sergileyen aileler açısından hayat memmat meselesidir. Aslında topraktan kopmuş olsun olmasın, ortalama bir "Türk" ailesi için çocuklarının üniversiteye girerek meslek sahibi olmaları hâlihazırda en büyük idealdir. İş meslek sahibi olmak; salt olmak, bir mesleki unvan taşımak anlamında dahi henüz çocukluk çağlarından başlayarak yetişkin yaşlara kadar, ebeveynlerin dağarcığındaki en can alıcı endoktrine edici kavramsal vasıtalar arasında yer almaktadır. Burada meselenin iç yüzüne baktığınızda, genç ulus devletin kırdan kente göçle şekillenen yeni kentli ailesinin ekonomik darboğaz yanında sınıf atlama zorluğuyla da karşılaşırız. Bu nedenle itibarlı bir iş veya meslek edinme ideali, megal-ideasıydı o dönemin çoğu kır kökenli genç çekirdek ailelerinin. İlgi, merak vs. bunlarla hiç alakası yoktu bu mesleki seçim denen şeyin o zamanlar ve büyük ölçüde şimdi de öyle olduğu üzere... İtibarlı bir iş, meslek denince, ister istemez şu üç mesleki klişeyle karşılaşırız Türk toplumunda aile denen kurumun idealinde: *Doktor, Avukat veya Mühendis olmak!* Buna sivil meslekler harici bir dördüncü meslek grubunu yani *Asker* olmayı da eklersek, adeta toplumsal ideali sembolize eden bir *akronim* elde ederiz: *DAMA!* Lakin bu meslek alanlarının kendi içinde de hiyerarşik yapılanmalar malumdur. Örneğin, eskiden olduğu gibi bugün de tıp doktorluğu ya da hekimlik genel kategorisi içinde cerrah olmak hiyerarşinin en üst basamağını teşkil eder. Tıp fakülteleri olan üniversitelerde rektörlerin çokça cerrahi bölümlerinden adaylar arasından seçilmesi de bir tesadüf sayılmaz. Yine özel-

likle askerlik mesleği açısından da esasen kurmay albay seviyesinden bir subay olmak asıl hedeftir ki ta generalliğe kadar yükelebilmeyenin önü açık olsun. Ailemizde daha dilimin yeni döndüğü çağlardan itibaren bana ısrarla “büyüyünce general olacağım” klişesinin terennüm ettirilmesinin arka planında da bu ideal yatar. Sivil ya da değil bu dört mesleki alan tüm meslekler arası hiyerarşide yüksek statü sembolüydüler o zamanlar. Avukatlık ve bazı mühendislik (örneğin inşaat) alanları zamanla bir miktar statü kaybına uğrasalar da hâlihazırda hepsi de geçim ya da hayat güvencesi anlamına da gelmektedir. Modernleşme ve muasırlaşma çabasındaki genç ulus devletinin, bunu başarabilmek adına şiddetle gereksinim duyduğu burjuva değerlerinin mesleki alandaki yansımalarıdır aynı zamanda. O yıllarda yeni yeni palazlanmakta olan ticaret burjuvazisinin dışta tutacak olursak, söz konusu mesleki kategoriler aynı zamanda, modern kentsoylu aileye temel referanslardan biri olarak da kalıplaşmışlardı. Bunun en bilindik tezahürlerinden biri, kentsoylu aileler arasında bu mesleklerden biri ya da ötekinin aynı ailede kuşaklar boyu mesleki birer gelenek olarak sürdürülmesiydi. Yani ebeveynlerden birinin doktor veya mühendis ya da hukukçu olması halinde, ikinci ve üçüncü kuşaktan bireylerin de ebeveynleriyle aynı mesleki alana yöneldiği örnekler az sayılmazdı. Bunun sadece bizim ülkemize özgü olmadığını, oldukça yaygın bir eğilim olduğunu da söyleyelim bu arada. Meslek seçiminin bir şekilde sonraki kuşaktan aile bireyleri üzerinde de çok etkisi vardı mutlaka. Ancak bu zanaatkârlık gibi babadan oğula el değiştiren ya da tevarüs eden bir şey olmayıp, ancak üniversite ya da yüksek okul diplomasıyla elde edilebilecek bir şey olunca, işin içine eğitim alt yapısı dediğimiz önemli bir faktör de girer. Yani babanın ya da annenin doktor ya da mühendis veya asker olmasının çocuğun da doğallıkla aynı mesleki çizgiyi izlemesi için bir garantisi yoktur ama etkisi çoktur. Şöyle ki, aile büyüklerinin mesleki deneyimleri oluşan aile içi bilgi alışveriş ortamının yeni kuşaktan bireylerin eğitim altyapısıyla ilgi ve merak gelişimlerine önemli katkıları vardır. Bu nedenle de böylesi birkaç kuşaklık mesleki uzmanlaşma örneklerine sık rastlanabilmektedir.

Ne ki, bizim ailemizde böylesi bir mesleki gelenek yoktu ve süreç (meslek edinme) hiç de bu toplumsal-mesleki hiyerarşik anlayışa koşut bir şekilde cereyan etmedi. Oğullardan birinin (yani benim) “general olsun diye” askeri mektebe yazdırılması planı, büyük ağabeyin anti-militarist ve sosyalist siyasi bilincinin başatlığı ile son anda veto edilince normal lise eğitimine devam etmiştim. Ebeveynlerimin dört erkek kardeş arasından neden beni askere yazdırılacak aday olarak seçtiklerinin görünür rasyonel bir nedeni de yoktu ortada. Sonradan kafamda kurguladığım aile içi komplo teorileri doğ-

rultusunda, daha doğuştan bu amaç için seçilmiş olabileceğimi düşündüren ipuçları bile bulmuştum oysa. Mesela bana layık görülen isim (ismim) gibi... Sınıf atlama derdindeki yeni kentli genç ailenin çocukları için ideallerindeki *bu dört meslek* (doktor -mühendis- avukat veya asker) grubundan, asker ayağının, 'aile içi askeri olmayan bir müdahale' sonucu boşa çıkması, ebeveynlerimizin gururla taşıyacakları aile fotoğrafı açısından önemli bir kayıp olmuştu o zaman. Geri kalan üç sivil meslek idealinden doktorluk çok uzak bir hedefti bizler için. Bir kere ailede tıpcı ya da doktor yoktu; böyle bir mesleki eğitim görgümüz ve aile içi eğitim alt yapımız oluşmamıştı. Dahası, bunu aşacak disiplinli bir çalışma alışkanlığımız ve hırslımız da yoktu. Babam mühendislik eğitimi almıştı ve teknik okul mezunuydu ama jeoloji mühendisliğinin, tüm mühendislikler içinde eski itibarı ve geçim (iş) olanakları fazla değildi. Üstelik mühendislik eğitimine rağmen babamın yaptığı iş, teknik elemanlıktan başka bir şey değildi. Eğitimi sırasında hidrojeoloji dersleri de aldığından asıl işi *hidrojeolog* olarak Anadolu'nun dört bir yanında artezyen kuyuları açmaktı. İş gereği haftalarca, bazen aylarca bizden uzakta, şantiyelerde kalıyordu. Babamın uzun arazi görevleri aile içinde de sürekli bir yakınma konusuydu. Bu gibi nedenlerle baba mesleği bize hiç cazip gelmemiştir. Bunun yanı sıra, dönemin saygın üniversitelerindeki mühendislik fakültelerinin mühendislik dallarında eğitim fırsatı elde etmek, tıp fakülteleri kadar olmasa da üniversiteye giriş sınavlarında oldukça yüksek bir başarı puanı elde etmekle mümkündü. Üniversite adayları arasında bugün olduğu gibi o zaman da her alanda, ama özellikle tıp ve mühendislik için büyük bir rekabet söz konusuydu ve özel dershanelerin kent merkezlerinde mantar gibi çoğalmasının başlıca sebeplerinden biri de buydu. Hoş, o dönem iyi bir eğitim alt yapımız olsaydı dahi tıp ve mühendislik bizim mesleki ideallerimizin çok uzağında şeylerdi. Dışarıda insanlar canlarını dişlerine takıp gece gündüz test çözüp doktor ve mühendis olmak için Hacı Bayram'da adak ve dilek kuyukları oluştururken bizim aklımız hâlâ bir karış havadaydı. Hâlâ saftık o zamanlar ve kendimizi ilgi ve meraklarımızla bağlantılı bir iş yaparken düşlüyorduk.

Bizim tercihlerimizi ve dolayısıyla kaderimizi tayin eden fikir ve idealer dünyasının ebeveynlerimizin bizle ilgili plan ve projelerinin çok uzağında, ütopyalarla dolu olduğunu teslim etmek gerekir. Jules Verne'in kurmaca öyküleri, düş ve imgelem dünyamızı zenginleştiren başlıca kaynaktı. Ortaokul yıllarında ilk uzun klasik eser Alexandre Dumas'nın ünlü eseri *Monte Cristo Kontu*'nun, içinde muhteşem illüstrasyonlar olan özel bir baskısının sayfalarını, adeta kutsal bir kitabın sayfalarını çevirircesine çevirdiğimizi hatırlıyorum. Bu öykülerin etkisi öyle fazlaydı ki, yıllar sonra, Dumas'nın

eserine ilham kaynağı olan Marsilya'daki *Chateau d'If* e turistik bir ziyaret esnasında nasıl da heyecanlanıp, ürpermişim. Sonra, Daniel Defoe'nun *Robinson Crusoe*'su ile Jack London'ın serüven dolu öykülerindeki kahramanlarıyla da özdeşleşmiştik uzun bir zaman. Bunlarla birlikte, hayatımızda ilk kez televizyon sayesinde haberdar olduğumuz uzak coğrafyalardaki yerli halkların kültürel yaşantılarını konu alan belgeseller izliyorduk. Yine aynı dönemde meşhur olan Fransız Oşinograf Jacques-Yves Cousteau'nun *Calypso*'suyla birlikte "açıldığımız" uzak/bilinmedik denizlerin tutkusu ve farklı coğrafyaların büyüüne kaptırmıştık kendimizi. *Ten Ten* gibi çizgi roman kahramanlarından dahi ne çok etkileniyorduk. Belgesel, roman ve çizgi roman kahramanlarının maceralarının büyüünün etkisinde, fantazyayla örülü bir hayat kurgusu bütün benliğimizi kaplamıştı. Dış dünyanın siyasal ve sosyal kaos ortamından çok güzel bir kaçış yolu bulmuştuk o zamanlar. Ne ki bu tümüyle pembe bir düş dünyasına kaçış olarak yaşanmadı. Siyasi bilincimizin, özellikle de çevremizde olan bitene duyarlılıkla sorumluluk bilincimizin gelişmesine ve ailece hassasiyet gösterdiğimiz adalet anlayışına paralel olarak, biz de hayli politize olmuştuk. 1970'lerdeki politik atmosfer hayatımızı büyük ölçüde kuşatsa da, bu ortamdan uzaklaşmak arzusundaki ruhumuzun derinliklerinde hâlâ doğada özgürce serüvenlere atılmaya teşnelik yatıyordu. Yine aynı dönemde, Ayhan'la birlikte bir tesadüf eseri tanıştığımız ve tutkuyla sarıldığımız dağcılık denen oyunun içine de bu yüzden çarçabuk kaptırmıştık kendimizi. Gençlik yıllarının kaotik ve de travmatik politik atmosferinden de, dağcılık sayesinde biraz uzaklaşıp kurtarabilmıştık kendimizi.

Mamafih ebeveynlerimiz, her ne kadar sokaklarda cereyan eden siyasi olaylara pek karışmamış olsalar da, çocuklarının serüvenci gidişatının vahametinin de farkındadırlar. "Akli bir karış havada" olan bizlerin, aklını başına toplayıp "kendilerine ve vatana hayrı dokunacak" işlerle iştigal etmemizi sağlayacak endoktrinasyon vasıtalarına başvurmakta da fazla gecikmezler. Elbette, hobiler, dağlarda yaşanan serüven ve seyahatler bir yere kadardı ve asla karın doyurmazdı. Asıl önümüze koymamız gereken hedef, meslek sahibi olmaktı ve bunun için ayaklarımızın yere basması ve biraz bu serüven dünyasına ara vererek ve hayallerimizi terk ederek geçerli birer meslek alanı için üniversite sınavlarına hazırlanmamız gerekti. Son bir gayretle eğitim zaaflarımızın üstesinden gelip, üniversite sınavlarına hazırlanan ben ve kardeşim, empoze edilen tercih alanlarının yanı sıra gizlice tercihlerimizin arasına antropolojiyi de koyuverdik. Peki, neden antropoloji? Antropolojiyi seçmemizin başlıca nedeni belgesellerdi. İzlediğimiz kimi belgesellerde uzak, egzotik coğrafyalara seyahat eden tuhaf, sıra dışı serüvencilerdi antro-

pologlar. O belgesellerden edindiğimiz antropolog imgesi böyle bir şeydi ve insanın atalarıyla, iri maymunlarla ve ilkel toplumlarla ilgilenen antropoloji bilindik temel sosyal bilim dallarının aksine çok ilginç bir bilim dalıydı. Ancak yazılı kaynaklar ne diyordu bu bilim dalı için? Literatürden haberimiz olmadığından tek yapabileceğimiz *Meydan Larousse* gibi ansiklopedilerin antropoloji maddelerine bakmakla başladık işe. Biraz kitap karıştırınca da, ‘tam da istediğim, aradığım şey bu işte!’ diye düşünmüştük. Bu minval üzerine, ilk cesur adımı atan ben oldum; çünkü Ayhan’dan önce sırada ben vardım. Bizimkilere çaktırmadan tercihlerimin arasına Fiziki Antropolojiyi yazdım. Postacıyla (o zaman tek internet yoktu) gelen zarfı heyecanla açınca da kıyamet koptu. Toplam puanda bazı üniversitelerin sosyoloji bölümleriyle A.Ü, SBF de bazı bölümlere girebilecek başarı puanına rağmen sıralamadaki önceliğim nedeniyle Ankara Üniversitesi, D.T.C.F.’nin Fiziki Antropoloji lisans programını kazanmıştım. Postadan çıkan sonucun şoku atlatılır gibi olup ortalık yatışınca, yüzleri asık bir şekilde karşıma dikilen aile büyüklerinin, “Antropoloji okuyup da ne olacaksın? Mezun olup da ne iş yapacaksın? Yazarken bunları düşündün mü hiç?” soru bombardımanı geldi peş peşe. Meslek anlamında bizimkiler için hiçbir anlam ifade etmeyen ne işe yarayacağı belli olmayan bir lisans programını seçmenin ağır sorumluluğuyla karşı karşıya kalmıştım daha derslere sifrah bile demeden. Benim bu “densizliğim” yetmezmiş gibi iki yıl sonra da kardeşim Ayhan’ın Paleoantropoloji Bölümü’nü kazandığı şoku sarstı aileyi. Kabahat bendeydi ama, Antropolojiyi seçerek kardeşime kötü örnek olduğum yetmezmiş gibi, derslerde edindiğim her bilgi kırıntısını akşam eve döndüğümde aktararak, “antropoloji propagandası” yapardım bizimkilere inat, bakın ben neler öğreniyorum ama” dercesine. Antropolojiyi seçtik diye, sadece ailede değil, akraba ve arkadaş çevremizde de fenomen olmuş, “antropolog biraderler” diye alaya alınmıştık. Her yerde karşılaştığımız üzere, insanların üniversitede ne okuduğumuz sorusuna verdiğimiz “antropoloji” cevabının ardından hazır bulduğumuz, “Ne demek o?” sorusunu da geçiştirdikten sonra en can alıcı soruya hazırlardık hep kendimizi; hafif alaycı bir tebessümle sorulan o soruya: “Peki ne olacaksın, ne iş yapacaksın oradan mezun olunca?” İşte o zaman biraz kızarıp bozarır bir iki devlet kurumunda antropologlara kontenjan tanındığını söyler, soruyu geçiştirirdik. Velhasıl, hep o toplumsal idealin ifadesi olan meslek klişesiyle yüzleştik, baskısını hissettik hep üzerimizde. Biz birer meslek alanı değil, bilim alanı seçmiştik oysa: Antropologluk bir meslek değildi, tıpkı örneğin sosyologluk nasıl değilse. Hâlbuki üniversitede okuyan birinin bir mesleki donanımla mezun olması gerekirdi. Başat anlayış buydu. Bu nedenle yüksek lisans eğitiminin ardından doktora eğitimine devam ettiğim yıllarda yaşlı bir akrabamızın, “Sen hâlâ üniversiteden mezun olmadın mı? Bir iş, ekmek sahibi olamadın mı hâlâ?” diye sorması çok manidardı...

Üniversitede kaldık ve birer akademisyen olarak yolumuza devam ettik her şeye rağmen, tüm önümüze çıkan güçlükleri aşarak. Toplum nezdinde akademisyen olmanın mesleki karşılığı da meslek edinme ideolojisiyle örtüşür bir biçimde “üniversitede kalmak”tı o zamanlar. Biz iki kardeş, mezun olup da birer meslek edinemediğimiz için üniversitede kalakalmıştık yani...

Sonuçta, daha lisans eğitimi yıllarında birbirine komşu iki kürsüde öğrenci olarak başladığımız bu “neşeli, hüzünlü ama keşif ve serüvenlerle dolu” bilim yolculuğumuz, akademisyenlikte karar kılmamızın ardından meslektaş olarak iki kardeşin yolculuğu hüviyetine de büründü. Öğretim üyesi antropolog kardeşler olarak, aramızdaki fikir ayrılıkları nedeniyle sık sık tartışmalarımız olsa da oldukça keyifli uzlaşım ve paylaşımları da beraberinde getirirdi. Üstelik yüksek lisansın ardından doktora sürecinde sosyal antropolojiye rotasını çevirmiş biri olarak birbiriyle mesafesi bir hayli aralanmış ilgi alanlarımıza ve uzmanlıklarımıza rağmen mesleki dayanışmamızı ve paylaşımlarımızı uzun süre devam ettirdik. Şimdi geriye baktığımda, kurumsal ve akademik hiyerarşik yapılanma sorunları dışında hayal kırıklığı yaşamadığım ve tercihlerimden dolayı pişmanlık duymadığım bir geçmiş görüyorum. Sanırım kardeşim sağ olsaydı o da aynısını ya da benzeri şeyleri dile getirirdi. Bugün hâlâ geniş kitleler açısından ne anlama geldiği, neyi incelediği (ya da mesela “ırk bilimi” gibi yanlış tanınan) ve haliyle kıymeti pek anlaşılmamış bu bilim alanı içindeki yolculuğumdan edindiğim bilinci formüle edebileceğim bir cümle varsa o da şudur: “Zenginlik çeşitliliktedir!” Başka bir bilim alanının insanlık ve uygarlık konusunda oluşan bilincimi antropoloji denli çeşitlilik ve zenginlikle donatacağını hiç sanmıyorum. Bu, insana bir iş, bir gelir güvencesi vadetmeyen, gösterişsiz ve popülerliği olmayan bilim dalı ve onun bulguları ve sunduğu dâhiyane yaklaşımlar olmaksızın hiçbirimiz ötekini ve dolayısıyla kendimizi tanıyamazdık. Dahası, sosyal bilimlerle tanışmasaydım, ailemi ve kardeşimi, içinden geçtiğimiz dönemi ve başımdan geçen acı tatlı tüm olayları bir süzgeçten geçirerek analiz etmemi sağlayan birikimim de olmaz, bu yazı da yazılamazdı...

Şimdi birlikte çıkılmış bu yolun, yani kardeşimle tarihimizin sonuna geldik. Bu tarih biz iki kardeşin bir bilince uyanışının da tarihiydi özetle. Bu tarihin inşa edilmesine zemin oluşturan, serüvenci kişiliklerimiz kadar dayatılan toplumsal, mesleki klişe ve rollere teslim olmayışımızdı. Ama uzun soluklu bir bilim serüveni için bu da yeterli değildi; bundan daha fazlası gerekti: TECESSÜS! Biz kardeşimle, merakımıza yenilip, antropolojinin itibarsız, gösterişsiz, maddeten güvencesiz dünyasında müthiş zenginlikler keşfettiğimiz bir yolculuk yaptık. Bütün hepsi bu!